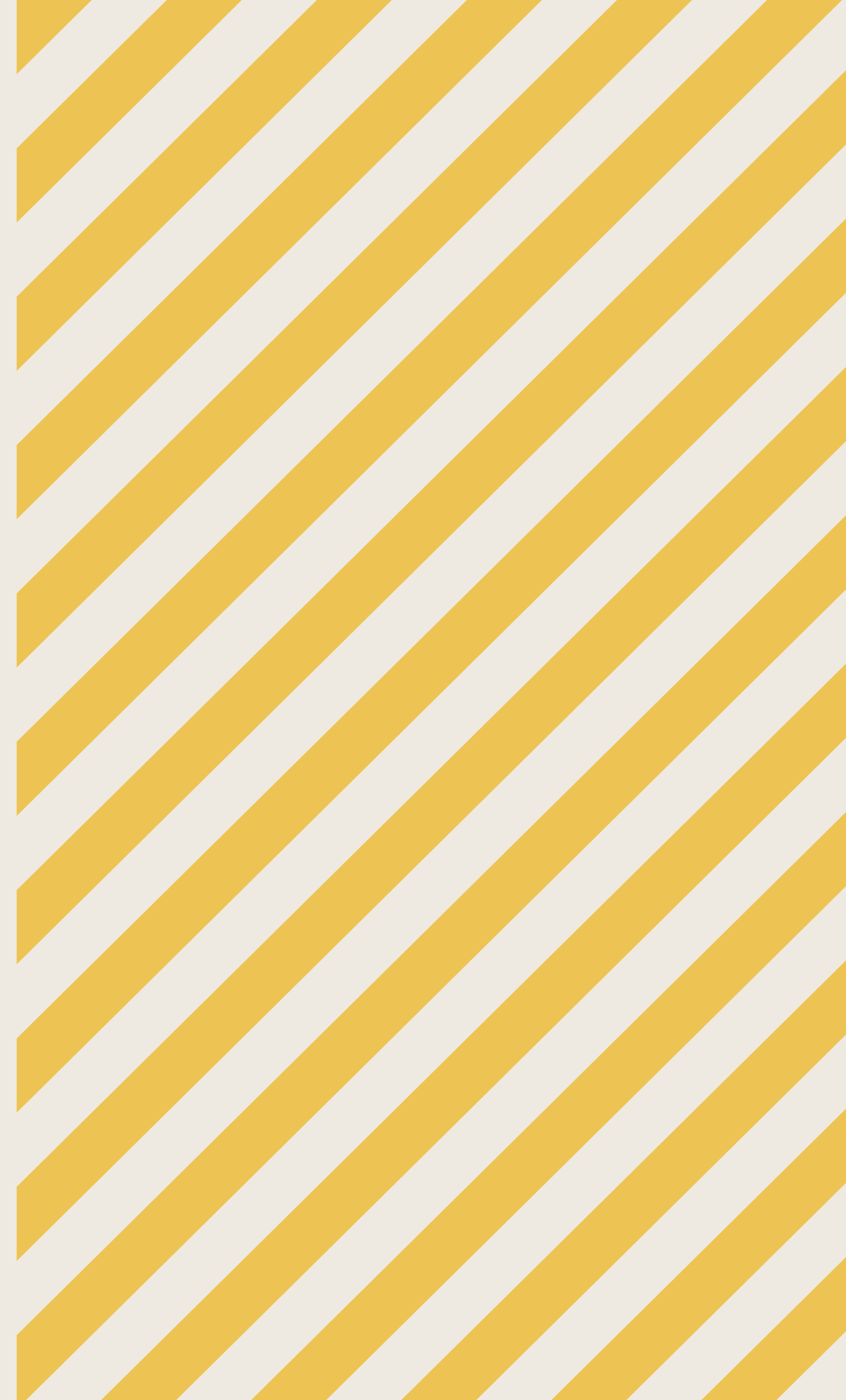

ELINTAPAOHJAUKSEN TARKISTUSLISTA

Työkalu elintapaohjauksen
yhdyspintapalvelujen suunnitteluun

Kansanterveyden neuvottelukunta, Rakenteet ja menetelmät -jaosto/Elintapaohjauksen työryhmä 29.6.2022

Päivitetty 2.9.2025

Elintapaohjauksen tarkistuslista

– työkalu elintapaohjauksen yhdyspintapalvelujen suunnitteluun

Elintapaohjauksen ja palveluketjun määrittelyä

Elintapaohjauksen tavoitteena on tukea yksilöä tai ryhmää tekemään terveyttä ja hyvinvointia edistäviä pysyviä elintapamuutoksia. Yksilöllä tarkoitetaan tässä yhteydessä myös asiakasta tai potilasta. Elintapaohjauksessa voi olla monia sisältöjä, kuten liikuminen, ravitsemus, uniterveys, savuttomuus/nikotiinittomuus, päihteiden käytön ja riippuvuuk-sien ehkäisy ja vähentäminen ja kulttuurin hyödyntäminen (kulttuurihyvinvointi.) Elintapaohjaus voidaan toteuttaa yksilölle tai ryhmälle, mutta tavoitteena silti on yksilöllinen ohjaus. Lisäksi voidaan hyödyntää sähköisiä itse- ja omahoito-palveluita.

Elintapojen muutokseen tukemisessa on keskeistä tunnistaa elintapamuutosta tarvitseva henkilö, ottaa elintavat puheeksi, motivoida muutokseen, tukea muutoksessa ja ohjata tarvittaviin palveluihin. Elintapaohjaus on aina asiakaslähtöistä ja se voi olla kertaluonteinen keskustelu tai vaiheittain etenevä, tavoitteellinen ja ammattilaisen tukema prosessi. Tällöin myös seurataan ja arvioidaan ohjauksen vaikuttavuutta. Lisäksi yksilö saa tarvittaessa tukea muutokseen tietyn elintavan ammattilaisen, kuten ravitsemusterapeutin, fysioterapeutin, tupakkavieroitukseen erikoistuneen hoitajan tai mielenterveys- ja päihdetyöhön erikoistuneen hoitajan toimesta. Elintapaohjauksessa kannattaa hyödyntää myös kokemusasiantuntijoita ja vertaistoimintaa.

Eri elintapojen ohjaamisen tueksi on olemassa valtakunnallisia suosituksia, kuten Terveydenhuollon palveluvalikoimaneuvosto PALKOn suositukset, Käypä hoito –suositukset (esimerkiksi lihavuus, sydän- ja verisuonitaudit, alkoholiongelmien hoito), Liikuntaneuvonnan valtakunnalliset suositukset ja Ravitsemus- ja ruokasuositukset.

Elintapaohjauksen prosessin olisi hyvä sisältää seuraavia vaiheita:

- Lähtötilanteen kartoitus: puheeksi otto, yksilön tarvitseman tuen selvittäminen, elämäntilanteen ja elintapojen kartoitus sekä terveystarkastus, muutostarpeista keskusteleminen, muutosta tukevien motiivien tunnistaminen, toimintatapa-pana motivoiva keskustelu.
- Tiedonvaihto/riskeistä informoiminen: tarjotaan tietoa elintapojen vaikutuksista terveyteen.
- Yksilöllisen tavoitteen asettaminen yhdessä yksilön kanssa: Tavoitteen tulee olla yksilöllinen, henkilön omaan lähtötilanteeseen suhteutettu, realistinen, selkeästi määritelty, mitattavissa ja aikaan sidottu.
- Suunnitelman laatiminen: suunnitelmaan kirjataan yksilön kanssa yhdessä laadittu tavoite, aikataulu, keinot ja seurantasuunnitelma.
- Seuranta: säännöllisiä seurantakontakteja järjestään yksilöllisen tarpeen mukaan, alussa seuranta on tiiviimpää ja harvenee loppua kohden.
- Palaute: palautetta annetaan säännöllisesti palautetta suhteessa tavoitteisiin. Palautteen keskeinen tavoite on minäpystyvyyden vahvistaminen.

Palveluketju

Palveluketjulla tarkoitetaan tässä yhteydessä tietylle yksilölle tai ryhmälle etukäteen määriteltyä perät-äin ja osin yhtäaikaisesti toteutuvien palvelujen saumatonta prosessia, jonka tavoitteena on saavuttaa toivottu elintapojen muutos. Yksilö osallistuu oman, yksilöllisen palveluketjunsu suunnitteluun ja palvelujen valintaan, ja hän saa siihen tarvitse-mansa tuen.

Elintapaohjauksen palveluketjun määrittelyssä kuvataan toimijoiden työnjako ja vastuut. Hyvinvointialueella on vastuu sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen yhteensovittamisesta kokonaisuuk-siksi. Sen on huolehdittava laaja-alaisia palveluja tarvitsevien asiakasryhmien/ asiakkaiden tunnis-tamisesta, sosiaali- ja terveydenhuollon palveluket-jujen ja palvelukokonaisuuksien määrittelemisestä sekä palvelujen yhteensovittamisesta hyvinvoin-

tialueen muiden palvelujen kanssa. Hyvinvointi-alueen tulee myös mahdollistaa asiakastiedon hyödyntäminen eri tuottajien välillä.

Hyvinvointialueiden tulee sopia yhteistyöstä, työnjaosta ja palvelujen yhteensovittamisesta mikäli sosiaali- ja terveyspalveluja kootaan suurempiin kokonaisuuksiin. Lisäksi hyvinvointialueen on osaltaan yhteen sovitettava sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujaan kunnallisten ja valtion palvelujen kanssa.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämi-sestä (6§ ja 7§) linjaa, että hyvinvointialueen on toimittava hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä yhteistyössä alueensa kuntien kanssa ja tuettava niitä asiantuntemuksellaan. Vastaavasti kuntien tulee tukea asiantuntijuudellaan hyvinvointialuetta. Lisäksi hyvinvointialueen on tehtävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä yhteistyötä hyvinvointialueen alueella hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien muiden julkisten toimijoiden, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa. Eheidn palveluketjujen lisäksi yhteistyötä tarvitaan kunnan ja hyvinvointialueiden hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman luomisessa ja sen huomioimisessa hyvinvointialueen ja kunnan strategiaa laadittaessa. Elintapaohjauksen toteutus on hyvä sisällyttää alueellisiin neuvotteluihin ja sen toteutusta on tarpeen seurata myös neuvottelujen välillä.

Elintapaohjauksen vaikuttavuuden lisääminen edellyttää hyvinvointialueiden elintapaohjauksen kytkeytymistä kuntien tuottamiin palveluihin sekä yritysten, järjestöjen ja yhdistysten toimintaan. Kuntien elintapaohjaus tapahtuu pääosin varhaiskasvatuksessa, koulutuspalveluissa, nuorisotyössä, liikunta- ja kulttuuripalveluissa muissa kuntien kansalaistoimintaa koskevissa palveluissa sekä viestinnässä.

Kuntien hyvä arki/elintapaohjaus painottuu ennaltaehkäisevästi suojaavien tekijöiden vahvistamiseen. Järjestöt ja yhdistykset toimivat matalalla kynnyksellä ja ovat lähellä ihmisten arkea. Järjes-

töjen ja yhdistysten vahvuus on paikallistuntemus. Yritysten elintapaohjaus kohdentuu erityisesti henkilöstön työhyvinvointiin ja osittain yksilöille suunnattuun toimintaan ja viestintään.

Kuntien, järjestöjen, yhdistysten sekä yritysten toimintaa voidaan tukea koulutusten ja elintapaoh-jausta edistävien materiaalien kautta sekä viestinnän ja muun yhteistyön avulla. Koulutusten ja mate-riaalien tuottaminen tulee koordinoida kuntien ja hyvinvointialueen yhteissuunnittelun kautta. Laadukkaan elintapaohjauksen palveluketjun edellytys on, että hyvinvointialueiden ja kuntien on resur-soitava riittävästi elintapaohjauksen osaamiseen ja henkilöstöön.

Terveydenhuollon palveluvalikoimaneuvoston suositukset

Terveydenhuollon palveluvalikoimaneuvosto PALKOn **suositus elintapamuutosta tukevista teki-jöistä elintapaohjauksen ja omahoidon tuen menetelmissä epäterveellisen ravitsemuksen ja vähäisen liikunnan aiheuttaman sairastumis-riskin pienentämiseksi** (STM 2020) edellyttää, että ”julkisessa terveydenhuollossa tulee tarjota potilaille vaikuttavia elintapaohjauksen ja oma-hoidon tuen menetelmiä, joilla pyritään estämään elintavoista johtuva sairastuminen tilanteessa, jossa henkilön riski sairastua on jo merkittävästi kohonnut.”

PALKOn suosituksessa todetaan, että “elinta-paohjauksessa ja terveyden edistämisessä terve-ydenhuollon rinnalla tärkeä rooli on myös muilla julkisilla toimijoilla, kuten kuntien liikuntatoimella tai järjestetyllä ruokailulla esim. kouluissa ja työpai-koilla. Eri toimijoiden välille, niin terveydenhuollon sisällä kuin sen ulkopuoella, on luotava yhteys, jotta potilas saa tarvitsemansa riittävän tuen ja mahdolli-suudet elintapojensa muuttamiseen.”

PALKOn mukaan ohjauksen palveluketju sisäl-tää moniammatillista erityisosaamista ja palveluja, kuten ravitsemusterapia-, tupakasta vieroitus- ja

mielenterveyspalvelut, sekä moniammatillista yhteistyötä eri toimijoiden välillä. Pysyvä positiivi-nen muutos vaatii motivaation, tietojen ja taitojen lisäksi elintapojen muutosta tukevan ympäristön ja mahdollisuutta tehdä terveitä elintapoja tukevia valintoja.

PALKO on laatinut myös **suosituksen elin-tapamuutosta tukevista tekijöistä elintapa-ohjauksen ja omahoidon tuen menetelmissä tupakoinnin aiheuttaman sairastumisriskin pienentämiseksi** (STM 2020). Suositus koskee potilaita, jotka tupakoivat eivätkä omasta halustaan huolimatta ole pystyneet lopettamaan tupakointia ilman ulkopuolista tukea. Suositus on kohdennettu terveydenhuollon järjestämisvastuussa oleville tahoille ja palvelujen tuottajille potilaiden tupakoinnin lopettamisen tueksi.

PALKO katsoo, että tupakoinnin lopettamisessa on todettu vaikuttaviksi seuraavat elintapaohjauk-sen ja omahoidon tuen menetelmät: tupakoinnin puheeksi otto, lyhytneuvonta (mini-interventio) pohjautuen 5-A-toimintamalliin ja motivoiva kes-kustelu ja, että nämä menetelmät kuuluvat terveydenhuollon palveluvalikoimaan. Kaikille vaikutta-ville menetelmille on yhteistä se, että ne sisältävät seuraavat viisi osatekijää: potilaan informoiminen, tavoitteenasettelu, suunnitelman tekeminen, seu-ranta ja palautteen antaminen.

PALKO katsoo lisäksi, että elintapaohjauksen ja omahoidon tuen menetelmien vaikuttavuuden saa-vuttamiseksi on varmistettava:

- että menetelmä sisältää ym. viisi osatekijää
- yhteistyö eri toimijoiden välillä
- hoidon yksilöllisyys ja räätälöiminen potilaan tarpeisiin
- potilaan tilanteeseen sopiva tuen toteuttamistapa
- menetelmien käytön osaaminen
- että erityisryhmille käytetään ensisijaisesti menetelmiä, joiden kohdentamisesta heille löytyy vaikuttavuusnäyttöä

Lisätietoa:

PALKOn suositus liittyen epäterveellisen ravitsemuksen ja vähäisen liikkumisen aiheuttaman sairastumisriskin pienentämiseen suositukseen

https://palveluvalikoima.fi/documents/1237350/38358699/Ep%C3%A4terveellinen+ravitsemus+ja+v%C3%A4h%C3%A4inen+liikunta_suositus_hyv%C3%A4ksytty.pdf/6c4b3ad6-f2f4-7275-d574-bfde0beff40f/Ep%C3%A4terveellinen+ravitsemus+ja+v%C3%A4h%C3%A4inen+liikunta_suositus_hyv%C3%A4ksytty.pdf?t=1602417276646

PALKOn suositus liittyen tupakasta vieroitukseen osana elintapaohjausta

https://palveluvalikoima.fi/documents/1237350/25261984/Tupakointi_Elintapaohjaus_SUOSITUS_final.pdf/df74362b-34fc-ad01-0723-818904d7b433/Tupakointi_Elintapaohjaus_SUOSITUS_final.pdf?t=1593154958792

Käypä hoito -suositukset

<https://www.kaypahoito.fi/suositukset>

Ravitsemus ja ruokasuositukset

<https://www.ruokavirasto.fi/elintarvikkeet/terveytta-edistava-ruokavalio/ravitsemus--ja-ruokasuositukset/>

Liikuntaneuvonnan valtakunnalliset suositukset

https://liikuntaneuvonta.fi/wp-content/uploads/sites/3/2024/09/Liikuntaneuvonnan_suosituks_2024.pdf

Liikuntaneuvonta yhdyspinnoilla – ohjeistus sote-uudistuksen valmisteluun ja toimeenpanoon

https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/27b7289a-592d-4fa5-9393-9347fe280685/ddf24850-b3b3-4dc6-a467-909ef44646ef/JULKAISU_20220616071802.pdf

Vaikuttavaa elintapaohjausta sosiaali- ja terveydenhuoltoon poikkihallinnollisesti -hanke

<https://ukkinstituutti.fi/tutkimukset-ja-hankkeet/tutkimusohjelma/vesote-hanke/>

Suomen kestävä kasvun ohjelman hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimintamallit

https://innokyla.fi/fi/general-models?keyword=RRP+hyte-palvelukonsepti&phenomena=All&target_group=All&funding_body=All&development_phase=All

THL:n arvioidut hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimintamallit

<https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/tieto-ja-toimintamallit/hyte-toimintamallien-arviointi/arvioidut-toimintamallit>

Suositus taiteen ja kulttuurin saatavuuden ja saavutettavuuden parantamiseksi sosiaali- ja terveydenhuollossa (OKM, STM 2019)

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161228>

Elintapaohjauksen tarkistuslista

OHJEISTUS: Tämä tarkistuslista on tarkoitettu hyvinvointialueille, esimerkiksi hyte-koordinaattoreille ja elintapohjauksen suunnittelijoille, avuksi elintapaohjauksen yhdyspintapalvelujen koordinointiin. Lista on koottu elintapaohjauksen näkökulmasta keskeisiä asioita, joiden olisi tärkeää toteutua hyvinvointialueiden toiminnassa. Listauksen taustalla on sote-uudistuksen alueellisen toimeenpanon tiekartan rakenne yhdyspintapalveluista ja sen

rakenne perustuu tiekartan mukaisiin tehtäviin. Listaus konkretisoi tiekartan tehtäviä elintapaohjauksen näkökulmasta. Hyvinvointialueilla on hyvä katsoa, miten kukin elintapaohjauksen sisältö (liikunta, ravitsemus, uniterveys, päihdeettömyys ja riippuvuudet sekä kulttuurihyvinvointi) toteutuu. Kun taulukkoa täyttää oman alueen tilanteen mukaisesti, voi nähdä, mitkä asiat toimivat jo hyvin ja mihin tulisi kiinnittää huomiota.

Tarkistuslista valmisteltiin vuonna 2022 Kansanterveyden neuvottelukunnan Rakenteet ja menetelmät -jaoston Elintapaohjauksen työryhmässä. Työryhmä teki valmistelussa laajaa yhteistyötä eri asiantuntijaryhmien, kuten Liikuntapolitiikan koordinaatioelimen, valtion ravitsemusneuvottelukunnan sekä Terveyttä ja hyvinvointia edistävä kulttuurihyvinvoinnin Taiku 3:n kanssa. Tarkistuslista on päivitetty syyskuussa 2025.

Liikunta	Ravitsemus	Uniterveys	Päihdeettömyys ja riippuvuudet	Kulttuurihyvinvointi	
1. Hallintorakenteet ja järjestäminen					
☐ Alueilla tunnistetaan, keiden tulee osallistua elintapaohjauksen yhdyspintapalvelujen edistämiseen alueiden ja kuntien yhteistyönä.	☐ Mukana ovat asiantuntijat, jotka kuuluvat liikuntaneuvonnan palveluketjuun. Alueellisesti elintapaohjauksen koordinoinnista tai elintapaohjauksesta vastaava henkilö, esim. liikuntasuunnittelija, hyvinvointialueen elintapaohjaaja, elintapaohjauksesta vastaava hyvinvointivalmentaja, terveyden edistämisen koordinaattori. Kunnan liikuntapalveluissa liikuntaneuvonnasta vastaava henkilö tai liikuntaneuvoja. Yhteistyössä järjestöjen paikallisyhdistykset, yritykset, kansalais- ja työväenopistot ja Liikkujan Apteekit. Lisäksi muut toimijat, kuten työterveys, sosiaalitoimi, työllisyyspalvelut, varhaiskasvatus, koulu, opiskelijahuolto ja perhekeskukset.	☐ Osallistetaan hyvinvointialueen ravitsemusasiantuntijoita (ravitsemusterapeutit ja/tai ravitsemussuunnittelijat). Tunnistetaan ja hyödynnetään alueella olemassa olevia ravitsemuksen verkostoja. Tärkeä löytää ravitsemuksen ammattilaisen vastinpari myös kunnista, joissa ei ole ravitsemuksen ammattilaisia (esim. hytekoordinaattori ja/tai elintapaohjauksesta vastaava)	☐ On tärkeää, että valmisteluun osallistuu alueilta mielenterveys- ja päihdepalveluiden edustus, laaja-alaisen sosiaali- ja terveyskeskuksen ammattilaiset, työterveyshuollon toimijat, oppilashuolto ja järjestöt.	☐ Hyvinvointialueen ehkäisevän päihdetyön koordinaatiosta ja sote-palveluissa ehkäisevästä työstä ja tupakka- ja nikotiinivieroituksesta vastaavat henkilöt, kuntien ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöt, tarvittavat työterveyshuollon edustajat sekä päihde- tai mielenterveysjärjestöjen edustajat, joiden palveluita on mukana palveluketjussa.	☐ Alueellisesti elintapaohjauksen koordinoinnista, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä tai kulttuurihyvinvoinnista vastaava henkilö. Kunnista: kuntien hyte-koordinaattori, kulttuuri- tai kulttuurihyvinvointikoordinaattori.
☐ Palveluketjut ja -kokonaisuus (ml. konsultaatio- ja lähetekäytännöt) on määritelty.	☐ Liikuntaneuvonnan palveluketju sekä toimijoiden roolit on kuvattu Liikuntaneuvonnan valtakunnallisissa suosituksissa . Palveluketjun lähetekäytännöt ovat yhdenmukaisia ja selkeitä. Liikuntaneuvonnan palveluketjut osana elintapaohjausta uusissa sote-rakenteissa -työryhmän raportti (Liikuntaneuvonta yhdyspinnoilla)	☐ Ravitsemusterveyden edistämisen palveluketjuja ja kokonaisuuksia on kuvattu, ks. Ravitsemusterveyden palveluketjut – sisältää elintapaohjausta tukevan väestötason työn, esimerkiksi ravitsemusterveyden edistämisessä kuntien sivistys- ja ruokapalveluissa. Ks. malli laajasta yhdyspinta- ja toimintamallikuvauksesta ravitsemusohjaus ja ruokakasvatus: Malli yhdyspintakuvauksesta Kuvattava miten ravitsemusohjauspalvelut ja ravitsemus ovat mukana hyvinvointialueen strategiassa (esim. palvelustrategiassa) ml väestötason kynnyksettömät palvelut.	☐ Unihäiriöiden ja kroonisen unettomuuden hoito- ja palveluketjussa on kuvattu eri ammattilaisten välinen työnjako ja roolitus, sekä konsultaatio- ja lähetekäytännöt lähipalveluiden ja keskitettyjen palveluiden välillä. Unettomuuden Käypä hoito -suosituksessa on määritelty hoidon porrastusta oirekuvasta riippuen. Myös palveluvalikoimaneuvoston (PALKO) suositus unettomuuden hoidosta ohjaa palveluketjujen sisältöjä.	☐ Ammattilaisilla on mahdollisuus tarvittaessa konsultoida päihteisiiin ja riippuvuuksiin liittyvässä ohjauksessa ja neuvonnassa päihde- ja riippuvuusasioiden asiantuntijaa tai yksikköä. Mikäli ohjaus ja neuvonta eivät ole riittäviä tukimuotoja, asiakas ohjataan palveluketjun mukaisesti tarvittavan tuen ja hoidon piiriin.	☐ Määritellään kulttuurihyvinvoinnin palveluketjut, lähetekäytännöt (hyvinvointilähete/ kulttuurilähete/ Kaikukortti, palvelutarjotin tai muu) ja toimijoiden roolit.

	Liikunta	Ravitsemus	Uniterveys	Päihteettömyys ja riippuvuudet	Kulttuurihyvinvointi
☐ Palveluketju ja -kokonaisuus on määritelty ikäryhmittäin tunnistaen haavoittuvassa asemassa olevien tarpeet.	☐ Liikuntaneuvonnan tarve on suurin työikäisillä ja elintavoiltaan eniten tukea tarvitsevilla. Myös muissa ikäryhmissä ja perheissä on kasvavaa tarvetta liikuntaneuvonnalle.	☐ Elintapaohjaus on kuvattu ikäryhmittäin ravitsemusterveyden edistämässä, erityisesti erikseen mainiten haavoittuvassa asemassa olevat asukasryhmät, koska heitä on kaikissa eri ikäryhmissä. Kuvaamisessa on tärkeää paneutua puutteiden havaitsemiseen ja niiden korjaamiseen palveluketjujen kohdennuksessa – on hahmotettava kokonaisuudet. Myös väliinpuotoajat mm. työikäisissä ja nuorissa on huomioitava. Tarkastelu sekä terveyden, hyvinvoinnin että yhteisöllisyyden ja tasavertaisuuden näkökulmista. Ravitsemuksen suhteen haavoittuvassa asemassa olevat: Ravitsemusterveyden toimijat	☐ Unettomuuden hoito on kuvattu ikäryhmittäin Käypä hoito- suosituksessa, erikseen mainiten heikommassa asemassa olevat asukasryhmät, koska heitä on kaikissa eri ikäryhmissä (lapset, nuoret, raskaana olevat, ikääntyneet). Unihäiriöt ja unihaasteet liittyvät monesti muuhun tekijään, joka toimii ns. juurisyyinä, tämän vuoksi on tärkeää tunnistaa pääasiallinen unettomuuden taustasy tai -tekijä. Huom. hoito- ja palveluketju on linkitetty ja huomioitu myös muissa hoito- ja palveluketjuissa.	☐ Kokonaisuus on määritelty ja kuvattu siten, että eri ikäryhmille tarjottava päihteisiin ja riippuvuuksiin liittyvä ohjaus ja neuvonta näkyy selvästi osana elintapaohjauksen kokonaisuutta - tarvittaessa omina palveluketjuinaan. Ohjausta ja neuvontaa voidaan tarjota eri asiakasryhmille yhdenvertaisesti ja asiakaslähtöisesti. Digitaalisissa palveluissa kiinnitetään huomiota kohtaamisen muodon edellyttämään vuorovaikutusosaamiseen.	☐ Keskeistä on suunnata palveluja niille, jotka eivät pääse kulttuurihyvinvointipalvelun äärelle helposti, kuten laitoksissa asuvat, henkilöt, joilla liikkumisen esteitä, taloudellisesti vaikeassa tilanteessa olevien oma toimintamalli (kuten Kaikukortti), osallisuutta tukevat mallit. Haavoittuvassa asemassa olevien osalta: tunnistetaan myös tarpeet saavutettavuuden huomioimiseen (kuten esteettömyys, avustajan tai saattajan tarve, viestintä asiakkaan omalla kielellä, palvelun tunnetuksi tekeminen asiakkaalle). Monet kunnat tarjoavat osallisuuden kynnyksen madaltamista vapaaehtoisen kulttuuriluotsin avulla.
☐ Palveluketju ja -kokonaisuus on keskeisten, elintapaohjausta toteuttavien ammattiryhmien tiedossa.	☐ Palveluketju on tiedossa kunnan liikuntapalvelun henkilöstöllä ja hyvinvointialueen ammattilaisilla. Lisäksi mm. työterveysammattilaiset, työllisyyspalvelun ja aptekkien asiantuntijat sekä opiskelijahuolto.	☐ Sisältää kuvauksen ravitsemusterveyden edistämisen tahoista ja toteuttajista - hahmotettava toiminnallinen kokonaisuus. On varmistettava, että ravitsemusterveyden edistämisen toimijoilla on tiedossa palveluketjut ja kokonaisuudet. Apuna voi käyttää verkkoaineistoa ravitsemusterveyden toimijoista: Erityistä tukea tarvitsevat	☐ Unihäiriöiden ja kroonisen unettomuuden hoito- ja palveluketju linkitetään osaksi elintapaohjauksen kehittämistä, sekä mielen terveys- ja päihdepalveluketjuun. Palveluketjua on aktiivisesti jalkautettava, jotta se on kaikkien ammattiryhmien (sote-keskukset, työterveyshuolto, oppilashuolto, sairaalapalvelut) tiedossa. Alueellinen unihaasteiden ja kroonisen unettomuuden hoitoprosessi selkeytyy asiakkaalle ja ammattilaiselle.	☐ Päihteisiin ja riippuvuuksiin sekä tupakka ja nikotiini tuotteista vieroitukseen liittyvät palveluketjut on määritelty yhdessä työtä tekevien toimijoiden kanssa. Palveluketju on kuvattu keskeisissä ammattilaisten omista verkkotyökaluissa (esim. organisaation intra ym.) ja julkisesti verkossa vähintään hyvinvointialueen palvelutarjottimella. Elintapaohjausta tukeva hyvinvointialueen verkosto varmistaa tiedon kulun myös hyvinvointialueen ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavalle verkostolle.	☐ Palveluketju on tiedossa kunnan kulttuuri-toimen henkilöstöllä ja hyvinvointialueen hyte-koordinaattoreilla/ kulttuurihyvinvointikoordinaattoreilla. Kulttuurihyvinvointi kirjataan kuntien ja alueiden hyvinvointisuunnitelmaan, palvelutarjottimelle, asiakas- ja palveluohjauksen alustalle, kuntien verkkosivuille, järjestöjen yhteistyöfoorumille tms. Minimissään ohjaus kuntien kulttuuripalveluihin.
☐ Yhdyspintapalveluihin tarvittavat yhteistyörakenteet ja vastuunjako on sovittu hyvinvointialueiden, kuntien, järjestöjen ja muiden toimijoiden kesken.	☐ Liikuntaneuvonnan palveluketju on toimijoiden yhteisesti sopima laadukas asiakaspolku. Palveluketjun toimijoilla on yhteiset tavoitteet ja rooleista on sovittu. Kukin taho tunnistaa oman roolinsa. Ks. Liikuntaneuvonnan valtakunnalliset suositukset .	☐ Ravitsemusterveyden edistämisen koordinaatio on määritettävä alueellisesti. Sopimukset ravitsemusterveyden edistämässä kuvataan esim. alueellisessa ravitsemussuunnitelmassa osana hyvinvointisuunnitelmaa ja -kertomusta.	☐ Unihäiriöiden ja kroonisen unettomuuden hoito- ja palveluketjussa on kuvattu eri ammattilaisten välinen työnjako ja roolitus. Suurimmaksi osaksi unihaasteiden hoito kuuluu hyvinvointialueiden palveluihin. Hoito- ja palveluketjussa on huomioitu myös järjestöjen ja sähköisten palveluiden (esim. hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen digitaaliset palvelutarjottimet hyvinvointialueilla, Omaolo, mielen terveytstalo.fi) tarjoamat mahdollisuudet.	☐ Palveluketjujen ja -kokonaisuuksien tuottamisen ja toteuttamisen mallissa on sovittu erikseen myös päihteisiin ja riippuvuuksiin sekä tupakasta ja nikotiini tuotteista vieroitukseen liittyvistä vastuista. Päihteisiin ja riippuvuuksiin sekä tupakka- ja nikotiini tuotteisiin liittyvä ohjaus ja neuvonta mainitaan oleellisissa sopimuksissa erikseen, jotta sen toteutumista voidaan arvioida.	☐ Kulttuurihyvinvointi kuuluu alueellisiin HYTE-työryhmiin. Tarkistetaan, että kulttuurihyvinvointi on rakenteissa ja vastuunjaossa mukana, kirjataan vastuut ja nimetään vastuuhenkilöt.
☐ Yhdyspintapalveluihin tarvittavat kumppanuussopimukset ja vastaavat on tehty.	☐ Sopimuksessa määritellään liikuntaneuvonnan palveluketju, liikuntaneuvonnan tavoitteet ja toteutus, kohderyhmät ja toimijoiden roolit. Määritellään vastinpari hyvinvointialueen ja kunnan välillä.	☐ Tarvitaan kumppanuussopimukset, joissa kuvataan konkreettisesti mitä ravitsemusterveyden edistämisen osalta tehdään yhteistyössä järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa (esim. vuosikalenteri järjestöjen tarjoamista ruokakursseista). On määritettävä ravitsemusterveyteen liittyvät tavoitteet, toteutus, kohderyhmät, eri toimijoiden roolit ja vastinparit hyvinvointialueella ja kunnan eri toimijoiden (esim. järjestötoimijoiden) välillä. Asukkaille on tärkeää olla ajantasaista tietoa terveyttä edistävästä ravitsemuksesta sekä ravitsemukseen liittyvästä toiminnasta kunnan verkkosivuilla.	☐ Uniterveyteen liittyen ei ole todennäköisesti tarvetta suorille sopimuksille, vaan uniterveyteen liittyvät asiat siirtyvät suoraan hyvinvointialueelle. Kuntiin jäävän toiminnan osuutta uniterveyteen voitaneen sopia paikallisesti osaksi hoito- ja palveluketjujen toteuttamista.	☐ Kumppanuussopimuksissa on eritelty päihteisiin ja riippuvuuksiin sekä tupakasta ja nikotiini tuotteista vieroitukseen liittyvää ohjausta ja neuvontaa antavien toimijoiden sekä mahdollisuuksien mukaan myös palveluketjuun ohjaavien tahojen vastuut palveluketjusta ja -kokonaisuudesta. Lisäksi eritellään tarvittaessa myös toteuttamiseen vaadittavat resurssit esimerkiksi silloin, kun osapuolena on järjestö.	☐ Sopimuksessa määritellään kulttuurihyvinvoinnin palveluketju, kulttuurihyvinvoinnin tavoitteet, toteutus, kohderyhmät ja toimijoiden roolit. Määritellään vastinpari hyvinvointialueen ja kunnan välillä.

	Liikunta	Ravitsemus	Uniterveys	Päihteettömyys ja riippuvuudet	Kulttuurihyvinvointi
☐ Yhdyspintapalveluihin liittyvä seuranta on kirjattu.	☐ Liikuntaneuvonnan palveluketju on toimijoiden yhteisesti sopima laadukas asiakaspolku. Palveluketjun toimijoilla on yhteiset tavoitteet ja rooleista on sovittu. Kukin tahon tunnistaa oman roolinsa. Ks. Liikuntaneuvonnan valtakunnalliset suositukset . Liikuntaneuvonnan edistäminen on osa elintapaohjauksen seurantajärjestelmää.	☐ Sovittava konkreettiset mittarit sovituille ravitsemusterveyden edistämisen tavoitteille ja toimenpiteille. Ravitsemusterveyden edistäminen on osa elintapaohjauksen seurantajärjestelmää.	☐ Yhdyspintapalveluiden seurannassa kannattaa huomioida esimerkiksi hoito- ja palveluketjussa toimivien ammattilaisten kokemukset, asiakaspalautte, eri osa-alueiden asiakasmäärät uniterveyteen liittyen sekä CBT-I hoitoon ohjattujen asiakasmäärät, unettomuuteen liittyvät käyntisyöt, konsultaatio- ja lähetemäärät keskitettyihin palveluihin. Kerätty tieto kirjataan rakenteisesti ja mittaritietona.	☐ Määritellään tiedot, joita palveluketjussa voidaan päihteisiin ja riippuvuuksiin sekä tupakka- ja nikotiinituotteiden liittyvän ohjauksen ja neuvonnan osalta kirjata ja seurata eri toimijoiden kesken. Esimerkiksi terveystalossa voidaan kirjata rakenteisesti puhekeskiön apuvälineitä ja seuloja (kuten AUDIT-C:n pisteet) ja mini-interventioita THL toimenpidekoodeilla (IHA-koodit). Seurannan tuloksista raportoidaan vähintään vuosittain myös hyvinvointialueen ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavalle työryhmälle. Asiakkaiden ohjautumista muihin palveluihin silloin, kuin pelkkä ohjaus ja neuvonta ei riitä, tulee seurata, jotta palveluketjun nivelvaiheiden toimivuutta voidaan arvioida.	☐ Kirjataan kulttuurihyvinvoinnin seuranta ja vastuut.
2. Johtaminen ja verkostot					
☐ Alueella on vastuu elintapaohjauksen kokonaiskoordinaatiosta.	☐ Liikuntaneuvontapalvelun voi toteuttaa kunnan liikuntapalvelut tai hyvinvointialue. Liikuntaneuvonta on osa kokonaisvaltaista elintapaohjausta hyvinvointialue vai kunnan liikuntapalvelut. Yhdyspintapalvelu toteutetaan yhteistyönä.	☐ Ravitsemusterveyden edistämisen vastuut ja roolit on määriteltävä. Elintapaohjaus tulee avata osa-alueina, jotta havaitaan osaamispuutteet. On varmistettava ravitsemuksen toimivat konsultaatorakenteet. Sovittava, ketkä ravitsemusasiantuntijat osallistuvat/antavat tukensa hyvinvointialueen elintaparyhmille tai ryhmien ohjaajille ja ketkä osallistuvat muuhun yhdyspintatyöhön kunnassa. On tehtävä työnjakoa eri ravitsemusterapeuttien kesken. Kliinistä työtä tekevien työnkuvaan on määriteltävä %-osuudet yhdyspintatyön tarpeisiin.	☐ Kokonaiskoordinaation vastuu on niissä palveluissa, joissa asiakas asioi uniterveyteen liittyen, pääsääntöisesti sosiaali- ja terveyspalveluissa tai työterveyshuollossa. Yhtä erillistä koordinoivaa tahoja ei ole määritetty. Yhdyspintapalvelu toteutetaan yhteistyönä.	☐ Elintapaohjauksen kokonaiskoordinaation vastuu on luontevasti sosiaali- ja terveyspalveluissa erikseen nimetyllä taholla, joka huomioi myös päihteet ja riippuvuudet sekä tupakasta ja nikotiinituotteista vieroituksen osana elintapaohjausta. Huomioidaan teemaan liittyvät eri monialaiset työryhmät osana kokonaiskoordinaatiota.	☐ Alueella tulee olla osaamista kulttuurihyvinvoinnista osana elintapaohjausta.
☐ Alueella on sovittu elintapaohjauksen yhdyspintapalvelun tavoitteista.	☐ Liikuntaneuvonnan tavoitteet on yhdessä päätetty, ne on kaikilla palveluketjun toimijoille tiedossa ja ne on kirjattu.	☐ Varmistettava, että yhdyspintapalvelut tukevat elintapakokonaisuus huomioiden yhteisiä tavoitteita ravitsemusterveyden edistämässä (ravitsemusosaamisen alueellinen saatavuus ja tasavertaisuus, kuntien erilaisuuden huomioiminen sekä mahdollisuuksien että osaamisen ja erilaisten painotusten näkökulmista).	☐ Toimijoiden roolit on sovittu ja kirjattu (unihäiriöiden ja kroonisen unettomuuden hoito- ja palveluketju, Käypä hoito- suositus). Yleisiä tavoitteita ohjaa hyvinvointialueen järjestämisen ja tuottamisen periaatteet. Huomioidaan laadun seuranta ja arviointi.	☐ Yhdyspintapalvelun tavoitteena on, että asiakkaan päihteisiin ja riippuvuuksiin liittyvät ongelmat ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttö tunnistetaan ajoissa ja asiakas saa niihin tarvitsemaansa tukea Käypä hoito ja PALKO -suositusten mukaisesti.	☐ Kulttuurihyvinvoinnin tavoitteet on yhdessä päätetty, ne on kaikilla palveluketjun toimijoille tiedossa ja ne on kirjattu.
☐ Alueella on sovittu kunkin toimijan rooli elintapaohjauksen yhdyspintapalveluissa.	☐ Toimijoiden roolit on sovittu ja kirjattu. Ks. Liikuntaneuvonnan valtakunnalliset suositukset	☐ Eri toimijoiden roolia ravitsemusterveyden edistämässä ml. hyvinvointialue-kunnat-järjestö-yksityinen sektori, on kuvattu toimijat -verkkosivulla. Toimijoiden rooli	☐ Unihäiriöiden ja kroonisen unettomuuden hoito- ja palveluketjussa on kuvattu eri ammattilaisten välinen työnjako ja roolit. Suurimmaksi osaksi unihaasteiden hoito kuuluu hyvinvointialueiden palveluihin, uniterveyden edistäminen on myös osa hyvinvoinnin edistämistä kunnan palveluissa. Hoito- ja palveluketjussa on huomioitu myös järjestöjen ja sähköisten palveluiden (esim Omaolo, mielenterveystalo.fi) tarjoamat mahdollisuudet.	☐ Päihteisiin ja riippuvuuksiin sekä tupakka- ja nikotiiniriippuvuuteen liittyvä ohjaus ja neuvonta voi olla osa yleistä elintapaohjausta tai yksi elintapaohjauksen palvelukokonaisuuden palveluketju. Huolimatta yhdyspintapalvelun organisoitumisesta, on luotettava, että sosiaali- ja terveyspalveluissa ehkäisevistä palveluista vastaava tahon vastaa siitä, että päihteisiin ja riippuvuuksiin sekä tupakasta ja nikotiinituotteista vieroitukseen liittyvissä palveluketjuissa eri ammattilaisten roolit ja vastuut ovat muiden toimijoiden tiedossa ja tarvittaessa tehtävän hoitoonohjauksen prosessi on selkeä.	☐ Toimijoiden roolit on sovittu ja kirjattu.

	Liikunta	Ravitsemus	Uniterveys	Päihteettömyys ja riippuvuudet	Kulttuurihyvinvointi
☐ Palveluketjun ja -kokonaisuuden toimijoilla on sovittu käytäntö yhteydenpidosta.	☐ Säännöllinen sovittu yhteydenpito soten ja liikuntapalveluiden ja muiden palveluketjun toimijoiden välillä. Yhdyspinnassa toimii elintapaohjauksen työryhmä, liikuntaneuvonnan alueellinen verkosto jne.	☐ Turvattava säännöllinen yhteydenpito eri toimijoiden välillä ml. hyvinvointiryhmä ja -verkosto ja vuosittaiset neuvottelut.	☐ Yhteistyökäytännöt on sovittava. Huom. vastuullisuus ja hyvät käytännöt (toimijaverkosto, työryhmä).	☐ Kokonaiskoordinaatiosta vastaava taho varmistaa yhteydenpidon sujuvuuden. Alueelliset ehkäisevästä päihdetyöstä ja tupakasta ja nikotiinituotteista vieroituksesta koordinaattorit tukevat eri toimijoiden välistä yhteydenpitoa ja toiminnan seuranta.	☐ Kulttuurihyvinvoinnista vastaavat henkilöt ovat mukana elintapaohjauksen työryhmässä ja viestien vaihdossa.
☐ Palveluketjun ja -kokonaisuuden tiedottamisesta kuntalaisille on sovittu käytännöt ja vastuut.	☐ Liikuntaneuvonta näkyy hyvinvointialueiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palvelutarjottimella ja kunnan verkkosivulla. Liikuntaneuvonnasta tiedotetaan yhdessä muun terveyden edistämisen ja hyvinvointipalveluiden kanssa.	☐ Ravitsemusterveyden edistämisen osalta on sovittu sisällön tuotannosta (kuka vastaa; osaaminen käytännössä hyvinvointialueilla). Yhteistyöstä on sovittu kunnan ja viestinnästä vastaavien kesken (palvelutarjotin ja verkkosivut).	☐ Uniterveyteen liittyvistä asioita tiedotetaan osana sosiaali- ja terveystieteiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvää toimintaa ja viestintää. Unihäiriöiden ja kroonisen unettomuuden hoito- ja palveluketju julkaistaan hyvinvointialueen verkkosivulla sekä linkitetään Terveystietoon.	☐ Päihteisiin ja riippuvuuksiin liittyvästä sekä tupakasta ja nikotiinituotteista vieroituksen kokonaisuudesta ja -ketjuista tiedotetaan muun lisäksi osana hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvää toimintaa ja viestintää. Muut palveluketjun toimijat markkinoivat toimintaa myös omissa kanavissaan. Samalla toteutuu EPT-lain 5§.	☐ Tarkistetaan, että kulttuurihyvinvointi on mukana palvelutarjottimilla ja kunnan verkkosivulla ja elintapaohjauksen kokonaisuudessa.
☐ Alueen hyvinvointiryhmä tmv. seuraa palveluketjun ja -kokonaisuuden kehittämistä.	☐ Liikuntaneuvonnan tulokset tuodaan näkyväksi. Liikuntaneuvonta sisältyy seurattavaan elintapaohjauksen kokonaisuuteen.	☐ Palautejärjestelmässä huomioidaan myös ravitsemuspalveluja käyttävien asiakkaiden palaute. Ravitsemusterveyden edistämisen tulokset tehdään näkyviksi.	☐ Uniterveyden palvelukokonaisuuden kehittämistä seurataan osana muita palveluita, ja asiakas- ja ammattilaispalautteen perusteella suunnataan kehittämistoimenpiteitä. Huom. Jatkuvan seurannan ylläpitäminen.	☐ Hyvinvointiryhmä tai vastaava seuraa kokonaisuutta myös päihteiden, riippuvuuksien ja tupakasta ja nikotiinituotteista vieroituksen osalta ja viestii myös hyvinvointialueen ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavalle työryhmälle.	☐ Alueen hyvinvointiryhmässä tulee olla osaamista ja ymmärrystä kulttuurihyvinvoinnista.
☐ Palveluprosesseja kehitetään asiakaspalautteen pohjalta.	☐ Asiakaspalautelomakkeet suunnitellaan yhdessä palveluketjun toimijoiden kesken. Palautteiden hyödyntämisestä on sovittu toimintatapa, joka tukee laadun kehittämistä.	☐ Käytetään ravitsemusasiantuntijoita palautekyselyjen laatimisessa, olemassa olevien kyselyjen hyödyntämisessä, tulosten tulkinnaissa ja laadun kehittämisessä.	☐ Uniterveyden palvelukokonaisuuden kehittämistä seurataan osana muita palveluita, ja asiakaspalautteen perusteella suunnataan kehittämistoimenpiteitä. Asiakaskokemuksen ja -palautteen mittaamisen on oltava säännöllistä ja jatkuva.	☐ Osana asiakaspalauttejärjestelmää. Päihteiden, riippuvuuksien ja tupakasta ja nikotiinituotteista vieroituksen osalta asiakaspalautteesta voisi määräjain kysyä myös erikseen kokemuksia palveluun pääsystä sekä kohtaamisesta vuorovaikutuksen näkökulmasta (esimerkiksi kuulluksi tuleminen, tarjotun tiedon merkityksellisyys ja hyväksyttävyyys sekä kunnioittava kohtaaminen).	☐ Kulttuurihyvinvointi osana palveluprosessien asiakaspalauttejärjestelmää.
☐ Elintapaohjauksesta on alueellinen yhteistyöryhmä. Lisäksi elintapaohjaus on osa muita alueellisia yhteistyöryhmiä.	☐ Liikuntaneuvonnan palveluketjun toimijat osallistuvat elintapaohjauksen työryhmiin. Alueella toimii myös liikuntaneuvonnan alueellinen verkosto.	☐ Ravitsemusasiantuntija nimetään yhteistyöryhmiin. Alueella toimii ravitsemusterveyden edistämisen alueellinen työryhmä/verkosto.	☐ Uniterveyden kokonaisuus linkittyy hyvinvointialueen mielenterveys- ja päihdepalveluiden kehittämiseen, jossa kehittämistarpeita ja -toimenpiteitä voidaan säännöllisesti arvioida ja edistää.	☐ Ehkäisevästä päihdetyöstä tai tupakasta ja nikotiinituotteista vieroituksesta vastaava taho osallistuu myös elintapaohjauksen alueelliseen työryhmään. Hyvinvointialueen ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavassa työryhmässä on mukana elintapaohjauksen asiantuntijuus.	☐ Kulttuurihyvinvoinnista vastaava toimija osallistuu elintapaohjauksen työryhmiin. Alueella toimii myös kulttuurihyvinvoinnin toimijaverkosto.
☐ Elintapaohjauksen alueellisen verkoston tehtävistä on sovittu	☐ Alueellisissa elintapaohjauksen ja liikuntaneuvonnan verkostoissa on määritelty tavoitteelliset tehtävät ja ne on kirjattu.	☐ Ravitsemusterveyden edistämisen koordinaatiosta sovitaan. Ravitsemusterveyden edistämisen verkostoissa määritetään tavoitteet, tehtävät ja ne kirjataan.	☐ Uniterveyden palvelukokonaisuuden ja unihäiriöiden ja kroonisen unettomuuden hoito- ja palveluketjun koordinointi, päivitys ja ajan tasalla pitämisestä sovitaan. Jokaisella toimijalla on velvollisuus tuoda esiin kehittämistarpeita.	☐ Elintapaohjauksen alueellinen verkosto konsultoi tarvittaessa hyvinvointialueen ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavaa tahoa, kuten työryhmää tai koordinaattoria.	☐ Sovitaan kulttuurihyvinvoinnin palveluketjun verkoston tehtävistä. Monilla alueilla toimii kulttuurihyvinvoinnin verkostoja, jotka koostuvat kuntien toimijoista, kolmannen sektorin toimijoista, taiteen ja kulttuurin tekijöistä ja sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisista.

Liikunta	Ravitsemus	Uniterveys	Päihteettömyys ja riippuvuudet	Kulttuurihyvinvointi
3. Kyvykkyydet ja resurssointi				
☐ Tunnistetaan, mitä elintapaohjauksen resursseja ja osaamista on alueilla, kunnissa ja järjestöissä sekä muilla toimijoilla.	☐ Toteutettu osaamisen resurssikartoitus. Mahdollisimman moni hyvinvointialueen henkilöstöstä tietää liikuntaneuvonnan tavoitteet ja sisällön sekä kunnan ja paikallisyhdistysten yms. matalan kynnyksen liikuntatoiminnan. Liikkuminen otetaan puheeksi ja liikuntaneuvontaan lähetetään ja kannustetaan aktiivisesti.	☐ Ravitsemusterapeuttiресurssien riittävyyden tarkistaminen. Tunnistetaan alueella elintapaohjaukseen liittyvää ravitsemusohjausta antavat tahot ja osaaminen (esim. millaisia ammattiryhmiä on käytössä). Millaista osaamistukea on saatavilla oppilaitoksista/ tutkimusyksiköistä?	☐ Uniterveyteen sekä unihäiriöiden hoitoon liittyvää osaamista ja osaamisen vahvistamisen tarpeita kartoitetaan. Tarkastellaan esimerkiksi CBT-I- koulutuksen käyneiden ammattilaisten resurssia.	☐ Osaamisen ja koulutuksen tarpeen kartoituksissa huomioidaan päihteisiin ja riippuvuuksiin sekä tupakasta ja nikotiiniuotteista vieroitukseen liittyvät asiat. Verkostotyöskentely tukee tiedon lisäämistä ja helpottaa yhteistyön paikkojen tunnistamista.
☐ Ammattilaisten elintapaohjausosaamisen vahvistamiseksi on tehty koulutus suunnitelma tai vastaava suunnitelma.	☐ Liikunnallisen elämäntavan edistäminen, liikkumisen puheeksiotto ja liikuntaneuvonnan sisältö kuuluvat elintapaohjauksen koulutussisältöihin.	☐ Millaisia ravitsemukseen liittyviä koulutusohjelmia on? Onko jo laadittu koulutus suunnitelmia kohderyhmittäin? On määritettävä keskeiset sisällöt ja toteutustavat (esim. eri ammattiryhmiin kohdentuminen varmistettava). Monissa tutkinnoissa ravitsemuksen peruskoulutus on niukkaa ja käytännön työssä tarvitaan ravitsemuksen täydennyskoulutusta esimerkiksi liittyen uusiin ravitsemussuosituksiin ja ohjausmenetelmiin. Koulutusten toteutumista on seurattava.	☐ Osaamisen kartoituksen pohjalta nähdään tarve osaamisen vahvistamiselle ja yhdistetään osaksi hyvinvointialueen sote-keskusten hoitohenkilöstön sekä mielenterveys- ja päihdetyön ammattilaisten osaamistason määrittelyä.	☐ Ammattilaisille tarjotaan päihteisiin ja riippuvuuksiin sekä tupakka- ja nikotiiniuotteista vieroittautumiseen liittyvää täydennyskoulutusta (mm. puheeksiotto, mini-interventio). Uusille työntekijöille tarjotaan mahdollisuus vahvistaa osaamistaan tarpeiden mukaisesti. Varmistetaan, että keskeisten ammattilaisten osaaminen on riittävää ja osaamisen ylläpito on mahdollistettu ja konsultointikäytännöt on kirjattu.
☐ Ohjaukseen ja neuvontaan käytettävät henkilöstö- ja työaikaresurssit ovat määriteltyjä ja kirjattuja.	☐ Liikuntaneuvontaa toteuttavien henkilöstö- ja työaikaresurssit on palveluketjun toimijoiden tiedossa ja kirjattu.	☐ Ravitsemusohjausta ja -neuvontaa toteuttavan henkilöstön työaikaresurssit on palveluketjun toimijoiden tiedossa ja kirjattu. Työajan kohdennuksen seurannassa on huomioitu ravitsemusohjauksen tarve ja siihen käytetty työaika.	☐ Uniterveyteen liittyen ei ole suoraan tarpeen määritellä, koska unettomuuteen liittyvät asiat tulevat monesti esiin jonkun toisen asian kautta. Jatkossa on erittäin tärkeää määritellä hyvinvointialueen henkilöstö- ja työaikaresurssit mielenterveys- ja päihdepalveluissa liittyen Palkon velvoittamaan CBT-I- hoitoon. Riittävä resurssi ja osaaminen laajasti eri palveluissa.	☐ Varmistetaan, että asiakkaan kohtaamiselle on riittävästi aikaa, sillä päihteistä ja riippuvuuksista keskustelu vaatii luottamuksen syntymistä. Mikäli asiakas tulee ohjata edelleen muihin palveluihin, huomioidaan mahdolliset seurantakäynnit. Konsultaatiomahdollisuuden vaatimat resurssit tulee huomioida myös.
☐ Ohjausta ja neuvontaa antavien ammattilaisten työn tukemiseen on sovitut toimintatavat ja -menetelmät.	☐ Liikuntaneuvonta on teemana perehdytysohjelmissa. Liikuntaneuvonnan ammattilaisilla on mahdollisuus kehittää osaamistaan säännöllisillä koulutuksilla. Heillä on mahdollisuus päästä työnohjaukseen. Liikuntaneuvonnan ammattilaisella on tiedossa, mihin asiakkaan voi tarvittaessa jatko-ohjata.	☐ Ravitsemus on teemana perehdytysohjelmissa. Elintapaohjauksen ammattilaisilla on mahdollisuus kehittää ravitsemukseen liittyvää osaamistaan säännöllisillä koulutuksilla. Heillä on mahdollisuus päästä työnohjaukseen. Elintapaohjauksen ammattilaisella on tiedossa, mihin asiakkaan voi tarvittaessa jatko-ohjata. Konsultaatorakenteet ovat selkeät ja niistä on ohjeistettu. Hyödynnetään alueen ravitsmeusasiantuntijoiden osaamista.	☐ Unihäiriöiden ja kroonisen unettomuuden hoito- ja palveluketju sekä unettomuuden Käypä hoito- suositus ohjaa ja määrittelee toimintatavat ja -menetelmät sekä konsultaatorakenteet. Jos hyvinvointialueella ei ole tehty paikallista sopimista näistä käytänteistä, on valmistauduttava niistä sopimaan.	☐ Palveluketjun ammattilaisilla on mahdollisuus konsultoida tarvittaessa kollegaa tai erikoistunutta ammattilaista. Sosiaali- ja terveyspalveluiden tulee tarjota asiantuntijatukea erikseen myös kunnille ja tarvittaessa myös palveluketjussa mukana oleville järjestöille.
☐ Ohjausta ja neuvontaa antavien ammattilaisten työn tukemiseen on sovitut konsultaatorakenteet.	☐ Liikuntaneuvontaan on sovitut selkeät konsultaatorakenteet.	☐ Ravitsemusterveyden edistämiseen on sovitut toimivat konsultaatorakenteet.	☐ Huom. määritetty osaksi hoito- ja palveluketjua.	☐ Palveluketjun ammattilaisilla on mahdollisuus konsultoida tarvittaessa kollegaa tai erikoistunutta ammattilaista.
☐ On sovitut vastuuhenkilö alueen elintapaohjauksen osaamisen ja kehittämisen varmistamiseksi.	☐ Alueella on elintapaohjauksesta vastaava henkilö ja hän tuntee alueen kaikkien kuntien liikuntaneuvonnan.	☐ Hyödynnetään alueellisia ravitsemusasiantuntijoita. Huolehditaan, että käytössä oleva asiantuntijaresurssi tunnetaan.	☐ Uniterveyteen liittyen ei ole suoraan tarpeen sopia vastuuhenkilöä, vaan on osa elintapaohjauksesta vastaavan työnkuvaa.	☐ Päihteisiin ja riippuvuuksiin liittyvässä osaamisen kehittämisessä luonteva vastuu-/ yhteistyötaho on esimerkiksi alueen ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava taho, tai sote-palveluista nimetty päihde- ja riippuvuustyön ammattilainen.

	Liikunta	Ravitsemus	Uniterveys	Päihteettömyys ja riippuvuudet	Kulttuurihyvinvointi
☐ Alueella käytetään yhteisiä, tutkittuun tietoon perustuvia elintapaohjauksen menetelmiä ja sisältöjä	☐ Käytössä on Liikunnan käypä hoito -suositukset, Palkon suositukset ja Liikuntaneuvonnan valtakunnalliset suositukset. Lisäksi vaikuttavaksi arvioituja menetelmiä, kuten HOT. (PALKOn suositukset) ja (Liikuntaneuvonnan suositukset)	☐ Hyödynnetään valtion ravitsemusneuvottelukunnan ravitsemus- ja ravitsemushoitosuosituksia ja PALKO- ja käypä hoito -suosituksia sekä menetelmiä, joiden vaikuttavuus on arvioitu (THL ym.). Moniammatillinen osaaminen on varmistettava hyödyntämällä ravitsemusasiantuntijan osaamista. Menetelmien käyttöönotto edellyttää myös ravitsemusosaamisen moniammatillista vahvistamista.	☐ Uniterveyden edistämässä, unihäiriöiden ja kroonisen unettomuuden hoidossa käytetään tutkittuun tietoon perustuvia menetelmiä (esimerkiksi CBT-I), hyödynnetään palveluvalikoimaneuvoston suosituksia sekä Käypä hoito- suositusta.	☐ Käytössä on Käypä hoito ja Palko-suositusten mukaiset menetelmät: PALKOn suositus psykososiaalisista menetelmistä mielenterveys ja päihdehäiriöiden hoidossa, Alkoholiongelmaisen Käypä hoito -suositus, Käypä hoito -suositus tupakka- ja nikotiiniriippuvuuden ehkäisystä ja hoidosta, PALKOn suositus: Elintapamuutosta tukevat tekijät ja omahoidon tuki tupakoinnin aiheuttaman sairastumisriskin pienentämiseksi, PALKOn suositus Huumeriippuvuuksien hoidon ja kuntoutuksen psykososiaalisista menetelmistä.	☐ Hyödynnetään hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen digitaalisia palvelutarjottimia, palvelutietovarantoa tai lähellä.fi:tä, Innokylään ja vaikuttaviin hyte-toimintamalleihin kirjattuja kulttuurihyvinvoinnin toimijoita ja menetelmiä.
4. Henkilöstö ja sidosryhmäosallisuus					
☐ Osallistetaan keskeiset palveluketjun ja -kokonaisuuden toimijat elintapaohjauksen yhdyspintapalvelun suunnitteluun ja toteutukseen.	☐ Säännölliset verkostokokoukset ja -tapaamiset. Jokainen toimija tunnistaa oman roolinsa. Tuodaan esille liikuntaneuvonnan tulokset	☐ Säännölliset ravitsemusterveyden edistämisen verkostokokoukset ja -tapaamiset. Voidaan perustaa esim. portaali, kokemusasiantuntijafoorumi, ravitsemusteemaryhmät alueille (ikäryhmä-/sisältölähtöiset). Varmistetaan monialaisuus/monitoimijuus sekä asiakaskohderyhmien edustus. Ks. Monialaisuus ravitsemuksen edistämässä	☐ Varmistetaan, että monialaisuus ja monitoimijuus toteutuu yhdyspintatyöskentelyssä. Yhdyspintatyöskentelyssä ovat mukana kaikki ne tahot, jotka ovat mukana uniterveyden edistämässä ja hoidossa. Myös kokemusasiantuntijan hyödyntäminen osanan monialaista työryhmää on huomioitava.	☐ Päihteisiin ja riippuvuuksiin sekä tupakka- ja nikotiinituotteista vieroitukseen liittyvät ohjauksen ja neuvonnan osa-alueet ja palveluketjut on määritelty yhdessä työtä tekevien toimijoiden kanssa. Suunnittelussa on mukana mielellään myös kokemusasiantuntija/kehittäjäasiakas	☐ Säännölliset verkostokokoukset ja -tapaamiset. Jokainen toimija tunnistaa oman roolinsa. Tuodaan esille kulttuurin vaikutukset hyvinvointiin ja terveyteen. Taikusydämen alueverkostot löydetä Taikusydämen sivustolta https://taikusydan.turkuamk.fi/alueverkostot/alueverkostot-kartalla/
☐ Suunnitellaan elintapaohjauksen yhdyspintatoiminnon sidosryhmäviestintään keinot.	☐ Liikuntaneuvonta on osa sidosryhmäviestintää. Liikuntaneuvonnan viestintä suunnitellaan yhdessä palveluketjun toimijoiden kanssa. Hyödynnetään eri viestintäkanavia monipuolisesti.	☐ Varmistetaan, että elintapoihin liittyvän viestinnän toteutus tukee kaikkien asiakkaiden halukkuutta ja pystyvyyttä ravitsemusterveyttä edistäviin valintoihin. Sidoryhmäviestintään esimerkiksi yhteinen viestintäfoorumi, alueen/kuntien yhteinen verkkosivu ja/tai portaali. Viestintää suunnitellaan yhteistyössä toimijoiden ja ravitsemusasiantuntijoiden kanssa, päivityksistä sovitaan ja vastuutahot nimetään.	☐ Uniterveyteen liittyvä neuvonta ja ohjaus huomioidaan osana sidosryhmäviestintää niin sisäisesti eri palveluissa kuin ulkoisestikin palveluketjuun ja -kokonaisuuteen osallistuvilla. Hyödynnetään monikanavaisia viestintään keinoja. Huom. Laajemman viestinnän edistäminen.	☐ Päihteisiin ja riippuvuuksiin ja tupakasta ja nikotiinituotteista vieroitukseen liittyvä ohjaus ja neuvonta huomioidaan osana sidosryhmäviestintää niin sisäisesti eri toiminnoissa ja palveluissa kuin ulkoisestikin palvelukokonaisuuden toteuttamiseen osallistuvilla. Hyödynnetään monikanavaisia viestintään keinoja.	☐ Kulttuurihyvinvointi on osa elintapaohjauksen sidosryhmäviestintää ja suunnitellaan yhdessä palveluketjun toimijoiden kanssa. Hyödynnetään eri viestintäkanavia monipuolisesti.
5. Tiedolla johtaminen ja tietojärjestelmät					
☐ Edistetään elintapaohjauksen kirjaamis- ja tilastointikäytäntöjä potilastietojärjestelmissä.	☐ Liikuntaneuvonnassa on suositeltavaa olla käytössä käytössä (vähintään) rajatut kirjaamisoikeuden potilastietojärjestelmissä riippumatta siitä toteutuuko liikuntaneuvonta alueella vai kunnan liikuntapalveluissa. Hyödynnetään Liikuntaneuvonnan itsearviointilomaketta: https://liikkuvaakuinen.fi/materiaalit/liikuntaneuvonnan-itsearviointilomake/	☐ Varmistetaan, että ravitsemuksen tietolähteet tunnetaan ja ovat käytössä; alue käyttää myös olemassa olevaa vertailutietoa. Käytetään oman tilanearvion tekemiseen tsekkilistoja mm. Tilannearvio ja Sivistystoimen palvelujen ruokakasvatuksen ja ruokailun osalta Nykytila . Palvelujärjestelmässä on sovittu kirjaaminen ja ravitsemuksen seuranta.	☐ Tavoitteena on, että kirjaaminen tapahtuu rakenteisesti, mittari- ja THL:n toimenpidekoodeja käyttäen. Näitä hyödynnetään tilannekuvan selvittämisessä ja palveluiden kehittämisessä ja kohdentamisessa sekä näkyväksi tekemisessä alueilla.	☐ Päihteiden sekä tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön sekä rahapelaamisen kartoittamisen ja mini-interventioiden osalta hyödynnetään terveydenhuollossa rakenteisesti saatavilla olevia mittareita (kuten AUDIT-C) ja THL toimenpidekoodeja (IHA-koodit).	☐ Kulttuurihyvinvoinnin tulisi olla osa kirjaamis- ja tilastointikäytäntöjä potilastietojärjestelmissä.
☐ Varmistetaan tietojen hallinnan ja luovuttamisen menettelyt elintapaohjauksessa	☐ Luodaan tietosuojakäytäntöihin nojaavat menettelyt. Ne ovat liikuntaneuvonnan koordinoinnista vastaavien tiedossa.	☐ Ravitsemustiedon liikkuminen asiakkaan mukana tulee turvata. Rakenteisessa kirjaamisessa tulee sopia ravitsemustiedon kirjaamisen tavat (dg:t ja elintapaohjauksen koodit käytössä).	☐ Kuten muissa toiminnoissa (huomioitava eettisyys ja tiedonluovutuskäytännöt sotesta).	☐ Kuten muissa (huomioitava eettisyys ja tiedonluovutuskäytännöt sotesta).	☐ Osana tiedonkeruita ja rekistereitä, ja tietojen luovutusta on selvät pelisäännöt sekä huomioitu tietosuoja, tiedonluovutuskäytännöt ja eettisyys.
☐ Valmistellaan elintapaohjauksessa tarvittavat tietojärjestelmien omistajuuskysymykset osana muuta ICT-valmistelua	☐ Tuodaan esille liikuntaneuvonnan toimivat kirjaamiskäytännöt ja niiden hyöty. Luodaan sopimukselliset rajatut oikeudet potilastietojärjestelmiin myös kuntien liikuntaneuvonnan kirjaamiselle. (liikuntaneuvonnan kirjaaminen)	☐ Luodaan sopimuksellisesti rajatut oikeudet myös kunnissa ja järjestöissä tapahtuvalle ravitsemusneuvonnan kirjaamiselle	☐ Kuten muissa toiminnoissa (huomioitava eettisyys ja tiedonluovutuskäytännöt sotesta).	☐ Kuten muissa (huomioitava eettisyys ja tiedonluovutuskäytännöt sotesta).	☐ Tuodaan esille kulttuurihyvinvointiin liittyvät kirjaamiskäytännöt ja niiden hyöty. Luodaan sopimukselliset rajatut oikeudet potilastietojärjestelmiin myös kuntien kulttuurihyvinvoinnin kirjaamiselle.

	Liikunta	Ravitsemus	Uniterveys	Päihteettömyys ja riippuvuudet	Kulttuurihyvinvointi
☐ Suunnitellaan elintapaohjauksessa tarvittavia tietojärjestelmien käyttäjäroolituksia.	☐ Sovitaan ja kirjataan toimintatapa kunnan liikuntapalveluiden rajatuista oikeuksista, sekä jokaisen toimijan roolista.	☐ Huolehditaan, että myös ravitsemusasiantuntijoilla on riittävä pääsy niihin asiakastietoihin, mitä ravitsemusohjauksessa tarvitaan	☐ Kuten muissa toiminnoissa (huomioitava eettisyys ja tiedonluovutuskäytännöt sotesta).	☐ Kuten muissa (huomioitava eettisyys ja tiedonluovutuskäytännöt sotesta).	☐ Sovitaan ja kirjataan toimintatapa kunnan kulttuuripalveluiden rajatuista oikeuksista, sekä jokaisen toimijan roolista.
☐ Asiakastietojen kirjaamisesta on sovittu hyvinvointialueiden ja kuntien kesken ja käytännöt ovat selkeitä.	☐ Kirjaamisesta tehdään sopimukset ja ne ovat keskeisten toimijoiden tiedossa.	☐ Sovitaan, miten elintapaohjauksessa ravitsemusohjaus kirjataan tietojärjestelmiin (toimenpidekoodit, ICD-10-luokitus tarvitaan samaan, jos halutaan seurata vaikuttavuutta esim. T2D:een, ryhmäohjaus jne.) Ravitsemuksella hyvinvointia . Sovitaan myös ravitsemusohjauksen kirjaamisesta omakantaan	☐ Kirjaaminen tapahtuu rakenteisesti, mittari- ja THL:n toimenpidekoodeja käyttäen. Kuntien kirjauskäytännöistä on sovittava.	☐ Päihteiden sekä tupakka- ja nikotiiniuotteiden käytön sekä rahapelaamisen kartoittamisen ja mini-interventioiden osalta sote-palveluissa hyödynnetään terveydenhuollossa THL toimenpidekoodeja. Muut toimijat kirjaavat erikseen sovittavilla, riittävän tarkkoilla tiedoilla.	☐ Kirjaamisesta tehdään sopimukset ja ne ovat keskeisten toimijoiden tiedossa.
☐ Käytössä on alueellinen digitaalinen palvelutarjotin.	☐ Alueella on käytössä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palvelutarjotin verkkosivuilla ja sitä päivitetään säännöllisesti. Palvelutarjotin sisältää tiedot liikuntaneuvonnan palveluketjusta ja liikuntaneuvonnasta.	☐ Alueella on käytössä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen digitaalinen palvelutarjotin, joka sisältää myös ravitsemusterveyden edistämisen.	☐ Alueella on käytössä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen digitaalinen palvelutarjotin, joka sisältää myös uniterveyden edistämisen.	☐ Päihteisiin ja riippuvuuksiin sekä tupakasta ja nikotiiniuotteista vieroitukseen liittyvät palvelut ja toiminta näkyvät selkeästi digitaalisella palvelutarjottimella.	☐ Alueella on käytössä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palvelutarjotin verkkosivuilla ja sitä päivitetään säännöllisesti. Palvelutarjotin sisältää tiedot kulttuurihyvinvoinnista ja sen edistämisen palveluista.
☐ Arvioidaan palveluketjujen ja -kokonaisuuksien toimivuutta.	☐ Liikuntaneuvonta sisältyy elintapaohjauksen arviointikokonaisuuteen. Hyödynnetään asiakaspalautteita.	☐ Varmistetaan eheä ravitsemusterveyden edistämisen palveluketju ja suunnitelma palveluketjun eri vaiheiden toteutumisen seurantaan; ml palautejärjestelmät, pistokokeet sekä riskinarviointi ja mahdollisten ongelmakohtien ennakointi. Myös omavalvontasuunnitelmassa on huomioitu ravitsemushoitopolut.	☐ Uniterveyden huomioiminen on osa elintapaohjauksen kokonaisuutta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon omia palveluita ja kokonaisuuksia. Palveluketjun toimivuutta arvioivat uniterveyteen liittyvän neuvonnan ja ohjauksen sekä unihäiriöiden hoidon toteuttajat että asiakkaat.	☐ Palveluketjun ja sen sisällön toimivuutta arvioivat sekä ammattilaiset että asiakkaat. Myös palveluketjuun ohjautumista (toinen palvelu, verkkosivut, muu erityinen digipalvelu, mainos, tms.) seurataan ja arvioidaan mahdollisuuksien mukaan.	☐ Kulttuurihyvinvoinnin ohjaus sisältyy elintapaohjauksen arviointikokonaisuuteen. Hyödynnetään asiakaspalautteita.
☐ On sovittu vastuut elintapaohjauksen vaikutusten näkyväksi tekemiseen.	☐ Liikuntaneuvonnan palveluketjun toimijoiden kesken on sovittu miten vaikutuksia mitataan ja mitä mittareita käytetään. Hyödynnetään Liikuntaneuvonnan valtakunnallisia suosituksia (Liikuntaneuvonnan suositukset).	☐ On sovittu miten ravitsemusterveyden edistämisen vaikutuksia mitataan ja arvioidaan. Ravitsemusasiantuntija on mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa viestintää yhdessä viestinnästä vastaavien kanssa. Elintapaohjauksen menetelmät tehdään tunnetuksi kuvaamalla menetelmiä esim. verkkosivuilla.	☐ Unihäiriöiden ja kroonisen unettomuuden hoito- ja palveluketjussa on sovittu, miten laadun seuranta ja arviointi toteutetaan.	☐ Päävastuu voi olla esimerkiksi sote-palveluissa elintapaohjauksen ja ehkäisevän työn koordinaatiosta vastaavilla tahoilla. Päihteiden ja riippuvuuksien sekä tupakasta ja nikotiiniuotteista vieroituksen osalta seurannan tietoja voidaan raportoida osana alueellista hyvinvointisuunnitelmaa ja -kertomusta ja osana ehkäisevän päihdetyön alueellista suunnitelmaa.	☐ Hyvinvointikertomus ja -suunnitelma sisältävät kuvauksen kulttuurihyvinvoinnin tavoitteista ja toimenpiteistä. Kulttuurihyvinvoinnin palveluketjun toimijoiden kesken on sovittu miten vaikutuksia mitataan ja mitä mittareita käytetään.
☐ On sovittu vastuu elintapaohjauksen sisällyttämisestä hyvinvointialueen suunnitelmiin ja strategioihin, hyvinvointikertomukseen ja -suunnitelmaan.	☐ Liikuntaneuvonta sisältyy hyvinvointikertomukseen ja -suunnitelmaan sekä elintapaohjauksen kokonaisuuteen. Vastuuhlö(t) on sovittu ja palveluketjun toimijoiden tiedossa.	☐ Ravitsemusterveyden edistäminen on sisällytetty osaksi strategioiden ja suunnitelmien valmistelua. Työssä hyödynnetään ravitsemusasiantuntijoita. Vaikuttavien ravitsemusterveyttä edistävien mallien käyttö on kirjattuna strategiaan perustana toimintasuunnitelmillemme.	☐ Uniterveys sisältyy hyvinvointikertomukseen ja -suunnitelmaan sekä elintapaohjauksen kokonaisuuteen ja on osa kaikkea terveyden edistämisen, hoidon ja kuntoutuksen asiakkaille tarjottavia palveluita hyvinvointialueella ja kunnissa	☐ Elintapaohjauksen osana tehtävän päihteisiin ja riippuvuuksiin liittyvän ohjauksen ja neuvonnan sekä tupakasta ja nikotiiniuotteista vieroituksen konkreettiset tavoitteet on määritelty. Tavoitteiden tulee olla mitattavissa. Tarvittavien tietojen kirjaamisen käytäntöjen juurruttaminen on oleellista.	☐ Kulttuurihyvinvointi sisältyy hyvinvointikertomukseen ja -suunnitelmaan sekä elintapaohjauksen kokonaisuuteen. Vastuuhlö(t) on sovittu ja palveluketjun toimijoiden tiedossa.